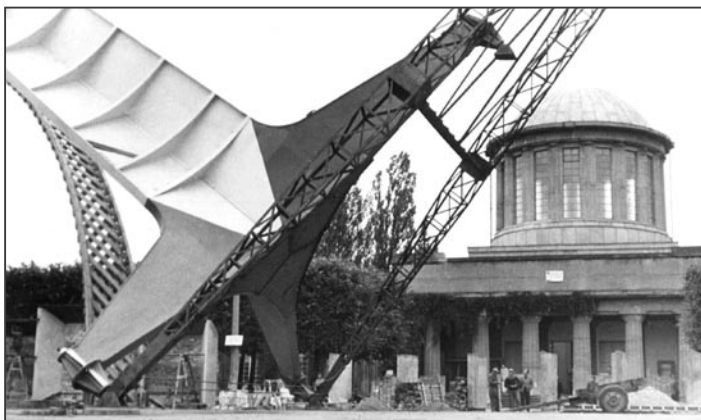


Władze miejskie Wrocławia w latach 1945-1948



Ustawianie iglicy, 3.07.1948 r. (fot. Stanisław Sadowski)

Rada Miejska Wrocławia

rok 2005

Dotychczas ukazały się:

- Dzieje samorządu Wrocławia do 1741 r.

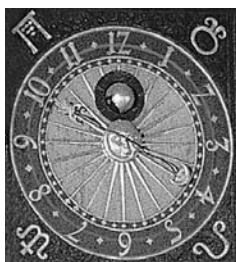
Jan J. Trzynadłowski

- Dzieje samorządu Wrocławia w XIX w.

Halina Okólska

- Wrocławski Samorząd na początku XX w.

Halina Okólska



Halina Okólska

Los ziem zachodnich – Prus Królewskich, Wolnego Miasta Gdańska, Pomorza Zachodniego, Ziemi Lubuskiej oraz Dolnego Śląska przesądziła konferencja jałtańska w lutym 1945 roku. Wiadomo było, iż m.in. Dolny Śląsk znajdzie się w granicach Państwa Polskiego. Oba rządy i ten w kraju (Tymczasowy Rząd Rzeczypospolitej Polskiej), jak również polski rząd emigracyjny (Polski Rząd na Uchodźctwie) musiały ustosunkować się do zaistniałych faktów. Chociaż los ziem polskich był raczej przesądzony. Znalezienie się w strefie wpływów ZSRR oznaczało poważne ograniczenie suwerenności. Jedni ciemężyciele zastąpili drugich. Wzorce wschodniego totalitaryzmu stopniowo zaczęły wchodzić w życie. Entuzjazm spowodowany zakończeniem wojny, a jednocześnie utajnione działania sił bezpieczeństwa to czynniki, które spowodowały, iż zmiana stała się niezbyt czytelna dla części społeczeństwa. Groźne dla przyszłości było „zaczadzenie” sporej grupy obywateli założeniami nowej ideologii, jej frazeologia obiecująca „lepsze jutro” zdobywała zwolenników. Kolejne dekrety likwidowały bazę ekonomiczną, która rzeczywiście mogłaby zapewnić społeczeństwu lepszy byt. Toteż natychmiast narodził się ruch opozycyjny, powstały organizacje niepodległościowe, bezradne wobec rozbudowanego aparatu bezpieczeństwa. Na terenie Dolnego Śląska tworzył swoje struktury WiN. Powstawały samodzielne grupy Armii Krajowej i NSZ.

Administracja państwowa, uzależniona od władz sowieckich złożona głównie z przedstawicieli PPR i PPS zdecydowała o utworzeniu tzw. grup operacyjnych dla poszczególnych regionów i miast, które miały być przyłączone do Polski. Owe terytoria określano jako Ziemie Odzyskane. Ówczesny premier Edward Osóbka-Morawski 24 kwietnia 1945 r. przekazał wiadomość o nominacji na Pełnomocnika Grupy Operacyjnej na miasto Wrocław dr Bolesławowi Drobnerowi, w czasie uroczystości na Rynku Kleparskim w Krakowie.



Pełnomocnik rządu RP na m.Wrocław, Bolesław Drobner.

Biura załączków przyszłej wrocławskiej administracji mieściły się w budynkach TUR przy ul. Krasińskiego w Krakowie. Było to miejsce pracy Prezydenta stolicy Dolnego Śląska. Musiał on stworzyć sztab współpracowników. W założeniu miała się nań składać grupa fachowców, dawnych polskich pracowników samorządowych, którzy umieliby zorganizować poszczególne działy gospodarki komunalnej. W tym czasie na terenie Dolnego Śląska toczyły się jeszcze walki. Trwała bitwa o Wrocław. Miasto otoczone było przez żołnierzy VI Armii dowodzonej przez generała Władimira Głuzdowskiego.

Akcja werbunkowa prowadzona w prasie i wśród działaczy, głównie pepeesowskich przyniosła rezultaty.

Zgłaszały się rozmaite osoby zainteresowane wyjazdem na Zachód. Nie wszyscy którzy popierali rząd PKWN do końca zdawali sobie sprawę z charakteru nowych władz. Pozostali nie widząc innych perspektyw, włączali się w odbudowę kraju. B. Drobner z najbliższymi współpracownikami podjął decyzję o zorganizowaniu wyprawy rekonesansowej do Wrocławia. Śmiałowie mieli przedrzeć się przez Górny Śląsk i Opolszczyznę i dotrzeć „jak najdalej się da”. Wszędzie po drodze znajdowały się sowieckie komendantury, z którymi należało nawiązać kontakt.



Pismo do wojennych komendantów miast
z prośbą o udzielenie pomocy grupie B. Drobnera, 7.04.1945 r.

W zbiorach Muzeum Miejskiego Wrocławia znajdują się dokumenty i zdjęcia z tego czasu, a wśród nich spis członków wyprawy rekonesansowej opatrzony niewielkim komentarzem oraz pismo do wojskowych komendantur sowieckich zawierające prośbę o udzielenie pomocy grupie zwiadowczo-propagandowej polskiej administracji, którą tworzyli: dr Bolesław Drobner, dr Józefa Filipowiczowa, inż. Kazimierz Kuligowski; urzędnik samorządowy z Katowic Jan Jankowski; fotografowie: Adam Drozdowski, Marian Apostolski, Henryk Makarewicz; mechanik z Teatru im. Słowackiego Adam Kabaja; dziennikarz Mieczysław Wionczek; byli więźniowie oflagu – porucznicy: Czesław Jędrychowski, Wiktor Orczewski; dziennikarze radiowi: Leopold Schor, Feliks Piasecki oraz 15 milicjantów.

W dniu 13.04.1945 r. grupa wyruszyła z Krakowa przez Katowice, Opole, Brzeg, Oławę i dotarła do Kątów Wrocławskich. Nazajutrz udało się od strony południowej wejść do Wrocławia. Trwające walki jednak uniemożliwiły dalszy rekonesans. Trzeba było wracać.



Grupa rekonesansowa w Opolu, 13.04.1945 r.



Spotkanie grupy rekonesansowej z przedstawicielami Armii Czerwonej w Kątach Wrocławskich, 13.04.1945 r.

W Krakowie oczekiwano wieści o kapitulacji Wrocławia. Po trzech tygodniach od wyprawy – 6 maja 1945 roku nadeszła upragniona wiadomość. Jako pierwsza wyruszyła ekipa kwatermistrzowska z inż. Kazimierzem Kuligowskim na czele. W ślad za nią, kilkanaście godzin później z Krakowa wyjechała samochodem ciężarowym Grupa Operacyjna Pełnomocnika Rządu na miasto Wrocław licząca 92 osoby. W wielu pionierskich wspomnieniach tego czasu utrwalony został obraz Wrocławia pierwszych powojennych dni. Zachowała się również fotograficzna i filmowa dokumentacja sporządzona przez korespondenta Henryka Makarewicza. Nad miastem unosiły się dymy, całe dzielnice leżały w gruzach. Na ulicach widoczne były barykady z płyt chodnikowych i zapory przeciwczołgowe. Pomiedzy zwaliskami cegieł wały się nie pochowane ciała, porzucona broń i części umundurowania, a także wyrzucone przez okna portrety Hitlera.



Płonący Wrocław, 9.05.1945 r. (fot. Henryk Makarewicz)



Pierwsze dni po kapitulacji. (fot. Henryk Makarewicz)

W centrum widoczne były grupy wojsk sowieckich i jeńców niemieckich. Władza w mieście należała do sowieckiego komendanta Liapunowa, którego sztab rezydował w gmachu przy pl. Nankera 1 naprzeciwko klasztoru Urszulanek (obecnie budynek farmacji Akademii Medycznej). Pozostałe w mieście wojska zajęły koszary przy ul. Stabłowickiej i w Leśnicy, baraki na Psim Polu. Ich dowódca przydzielił przybyłym przedstawicielom administracji polskiej kamienice przy ul. Poniatowskiego nr 23, 25, 27 oraz Jedności Narodowej 91.



Podwórka kamienic przy ul. Poniatowskiego. (fot. Henryk Makarewicz)

Jak wspomina Kazimierz Kuligowski, zastępca Drobnera: „O godzinie osiemnastej na domu Nr 27 zawieszono godło państwowe i biało-czerwony sztandar. Wrocław... stał się ponownie polskim miastem”. W oświadczeniu sporządzonym w 1970 roku, wiceprezydent stwierdził, iż w dniu 9.05.1945 r. przejął protokolarnie miasto od Armii Czerwonej reprezentowanej przez wojennego komendanta.

Okres trójwładzy

I. Urząd Pełnomocnika RP na miasto Wrocław

Pierwsze zebranie Zarządu Miasta odbyło się 10 maja 1945 r. w mieszkaniu Bolesawa Drobnera. Pełnomocnik RP na miasto Wrocław przedstawił strukturę i wcześniej już ustalony skład poszczególnych wydziałów. Nakreślił harmonogram zadań oraz własną wizję organizacji życia w mieście. Zastępcą Drobnera została Józefa Filipowiczowa. Biuro prowadził por. Wiktor Orczewski, natomiast sekretariat Maria Jeleniowa. Nominację na Dyrektora Działu Magistrat otrzymał dr Maciej Łach, współpracowali z nim: Jan Pelech, Jan Koch, mgr Zbigniew Marszałkiewicz oraz Jan Mazur.

Utworzone zostały następujące **wydziały**:

Ogólny	Czesława Zalewska
Przemysłu.....	inż. Kazimierz Kuligowski
Administracyjno-Prawny.....	Stanisław hr. Ledóchowski
Gospodarczy.....	Kazimierz Pawłowski, współpracownik Witold Mayer
Zdrowia	dr Mieczysław Czarnecki, zastępca Stanisław Gierszewski
Kwaterunkowy	dr Michał Starzewski
Kierownik ruchu ludności.....	Dominik Wretowski
Aprowizacji.....	Aleksander Niżyński.

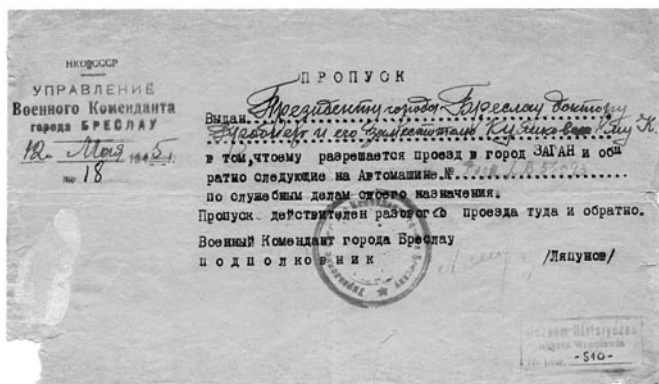
W każdym wydziale zatrudnieni byli pracownicy biurowi. Zarządowi miasta podlegały ponadto **Zakłady Użyteczności Publicznej**.

Elektrownia	Jan Drobut i inż. Teodor Wróblewski
Gazownia	Mieczysław Seifert, inż. Eugeniusz Dorochowicz, Józef Nagraba, Adam Alberti, Stanisław Tomasik, Jadwiga Seifertówna
Zakłady Kanalizacji	inż. Zbigniew Dziewoński
Zakłady Wodociągowe	inż. Jan Dziewoński
Miejskie Tramwaje	inż. Kazimierz Mech, inż. T. Arcinowski, inż. Tadeusz Mech
Zakład Oczyszczania Miasta	inż. Franciszek Bojan, Marceli Kiedrzyński
Intendentura	Michał Guzecki
Straż Pożarna	ppłk Mieczysław Rakisz
Ogrody i cmentarze	inż. Alfred Węgrowski
Zarząd Gmachów	Mieczysław Kempa, Adam Kabaja, mgr Janusz Malinowski
Wydział Budowlany	inż. Józef Rybicki, Adam Laufer, Stanisław Laufer.

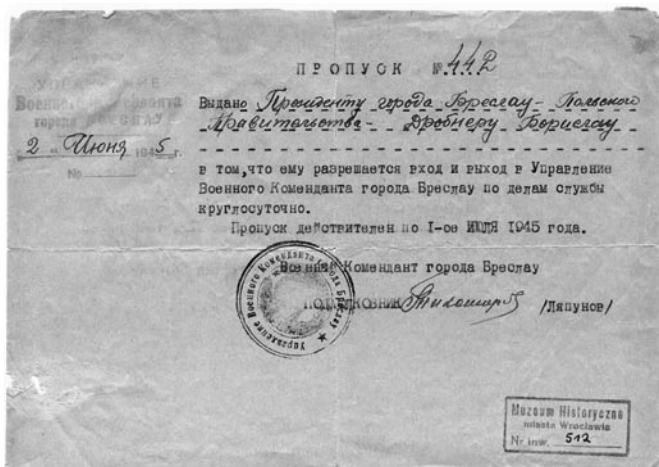
W obradach Zarządu Miejskiego mieli obowiązek uczestniczyć prezydent, wiceprezydenci oraz ławnicy. Pochodzili oni z nominacji PPS lub PPR. Zarządowi podlegały miejskie instytucje kulturalne, Zakłady Przemysłu Spożywczego oraz 16 drobnych przedsiębiorstw.

Komendantura sowiecka zarządziła dla Polaków obowiązek noszenia biało-czerwonych opasek. Były one zaopatrzone niejednokrotnie w napisy informujące o przynależności do określonej jednostki administracyjnej. Na terenie Wrocławia działały bowiem jeszcze grupy: Grupa Operacyjna Komitetu Ekonomicznego (KERM) na czele ze Stanisławem Borkowskim i Tadeuszem Oryńskim oraz Grupa Naukowo-Kulturalna kierowana przez profesora Stanisława Kulczyńskiego. Grupa DOKP z pełnomocnikiem Janem Frankiem na czele oraz ekipa Narodowego

Banku Polskiego dowodzona przez A. Szumilaka oraz wiele innych. Istotne dla funkcjonowania tych załączków rozmaitych instytucji były rozmowy członków władz municypalnych prowadzone 13.05.1945 roku w aganiu z dowództwem I Frontu Ukraińskiego. Aby dotrzeć do miejsca stacjonowania dowództwa, członkowie Zarządu zaopatrzeni zostali w przepustki uprawniające do wyjazdu i przjazdu do Wrocławia.



Przepustka dla B. Drobnera
uprawniająca do wyjazdu do agania, 12.05.1945 r.



Upoważnienie do kontaktowania się o każdej porze
z komendanturą radziecką, 2.06.1945 r.

W wyniku pertraktacji podpisano umowę o przekazaniu miastu 45 obiektów przemysłowych, uniwersyteckich i kulturalnych.

Nowy prezydent Wrocławia słynął ze swej energii, jednocześnie jednak owładnięty był ideą „utopijnego socjalizmu”. Realizował ją w maju i czerwcu 1945 roku. Według tego planu, wszyscy pracownicy zatrudnieni w strukturach miejskiej administracji otrzymywać mieli kartki na wszelkie produkty potrzebne do życia, zamiast pensji. Likwidacja obiegu pieniężnego na terenie miasta w XX w. była raczej niemożliwa, toteż pełnomocnik musiał złożyć swój urząd.

W ciągu dwóch miesięcy jego rządów we Wrocławiu udało się uruchomić przedsiębiorstwa komunalne: elektrociepłownię, wodociągi i gazownię.



Uczestnicy uroczystości uruchomienia gazowni, 22.08.1945 r.

Już 12 maja 1945 r. popłynęła woda z prowizorycznego wodociągu. Pracami kierował inż. Jan Dziewoński.

Zarząd Miejski w uznaniu zasług organizacyjnych postanowił obdarować dr Bolesława Drobnera 5 l wódki, 10 kg białego sera, 30 puszkami konserw, 2 dywanami, kilkoma przedmiotami sprzętu domowego. Drobner należał do elity władzy komunistycznej. Znakomicie wykształcony absolwent Gimnazjum Klasycznego I w Krakowie, studiował na uniwersytetach w Berlinie, Zurychu, Freiburgu badeńskim, gdzie uzyskał doktorat. Równocześnie odbywał studia w Instytucie Biochemicznym w Wiedniu. W okresie II wojny światowej przebywał w gułagach ZSRR w okolicach Oceanu Lodowatego. Potem dał się wciągnąć do Związku Patriotów Polskich i jako „zaczadzony ideologią” powrócił do kraju, wierząc w „słuszność sprawy”, co było jego wielką tragedią.



Pożegnanie dr Bolesława Drobnera przed budynkiem Zarządu Miasta.

Następcą pierwszego pełnomocnika został 14.06.1945 roku inż. Aleksander Wachniewski z PPR. Zmiana zapowiadała bardziej ścisły związek z organizacjami partyjnymi.

W dniu 10.07.1945 roku wszedł w życie nowy statut ZM jako zarządzenie Pełnomocnika Rządu na Obwód XXXIX. Wyodrębniono 14 wydziałów: Ogólny, Inspektorat, Osobowy, Finansowy, Administracyjny, Przemysłu, Handlu i Apropowiacji, Biuro Ewidencji Ludności, Oświaty

Kultury i Sztuki, Opieki Społecznej, Zdrowia, Osiedleń-
czy, Techniczny, Plantacji, Przedsiębiorstwa Miejskie. Pre-
zydent miał do pomocy wiceprezydentów – Jana Drobu-
ta, Stefana Podgórskiego, Alfreda Górniego i 6 ławników
– F. Juszcza, prof. dr J. Pipreka, K. Zimnego, A. aka,
T. Kury, K. Grubera. Pod koniec 1945 r. starano się na pod-
stawie wydanych wcześniej ustaw i rozporządzeń ujedno-
liczyć strukturę i system funkcjonowania samorządu teryto-
rialnego. Kolejna zmiana nastąpiła pod koniec 1945 roku.
Ukazało się wówczas Zarządzenie Stanisława Piaskow-
skiego – Pełnomocnika Rządu R.P. na Okręg Administra-
cyjny Dolnego Śląska z dnia 1 grudnia 1945 roku o tym-
czasowej wewnętrznej organizacji urzędów obwodowych
Pełnomocników Rządu R.P. wydane na podstawie:

- art. 69 Rozporządzenia Prezydenta RP z dnia
19.01.1928 r. o zakresie działania władz administracji ogólnej
- Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych
z dnia 30.06.1930 r. w sprawie wewnętrznej organizacji or-
ganów samorządowych
- Dekretu PKWN z dnia 23.11.1944 r. oraz uchwa-
ły Rady Ministrów w sprawie zarządu tymczasowego odzys-
kanych terenów poniemieckich
- Pełnomocnictwa Prezydium Rady Ministrów
z dnia 29.03.1945 r. Nr 2324 dla Stanisława Piaskowskiego.

Tymczasowy Statut Organizacyjny Urzędów Obwo-
dowych Pełnomocników Rządu R.P. okręgu Admini-
stracyjnego Dolnego Śląska precyzował kompetencje
Pełnomocnika Obwodu oraz 26 referatów zajmujących
się poszczególnymi dziedzinami gospodarki komunalnej.
Pełnomocnik sprawował władzę w jednym obwodzie,
sprawując ogólny nadzór nad podwładnymi. Koordynował
działania całego Urzędu Pełnomocnika, odpowiadając za
zgodność załatwianych spraw z przepisami oraz dyrekty-
wami politycznymi Pełnomocnika na Okręg Administra-
cyjny Dolnego Śląska.

W dniu 12.06.1945 roku ukazało się zarządzenie Peł-
nomocnika o utworzeniu Miejskich Komisariatów Obwo-
dowych. Podział miał się pokrywać z siecią obwodowych
komendantur wojennych, których było 12. Pierwsza kon-
ferencja naczelników MUO (Miejskich Urzędów Obwo-
dowych) odbyła się 17.06.1945 roku. Obrady na które

przybył niemal cały Zarząd Miasta prowadził Aleksander Wachniewski. Wówczas to zapadła decyzja o podziale obszaru miasta na 6 obwodów, które stały się załączkami późniejszych dzielnic. Kierowali nimi: Antoni Plater (I), Adam Wilk (II), Zbigniew Marszałkiewicz (III), Kazimierz Sokal (IV), Jan Koch (V), Jan Wanek (VI), Małecki (VII).

W ramach każdego MUO działały referaty oczyszczania miasta, budowlany, aprowizacji, zdrowia i opieki społecznej. Każdy z naczelników zobowiązany był do składania sprawozdań z miesięcznej działalności. Te relacje przekazywane Pełnomocnikowi dotyczą bardzo szerokiej gamy spraw. Musieli oni dokładnie rozpoznać podległy teren, ażeby sprawnie pokierować akcją wymiany ludności. Czuwali nad przydziałem mieszkań i środków żywności oraz problemem zapewnienia bezpieczeństwa swoich podopiecznych.

II. Oberquartalleiter

Jednocześnie istniały nadal organy administracji niemieckiej. Wrocław podzielony został na 52 kwartały z Oberquartalleiterami (opiekun kwartału) na czele. Z „Informacji w sprawie zakresu działania Bürgemeistrów” z dnia 10.06.1945 r. wynika, iż zajmowali się oni: rejestrem niemieckich mieszkańców kwartału, kierowaniem ich do pracy, rozdziałem żywności, kontrolowaniem miejscowych sklepów i ochroną podległych im obywateli. Funkcję nadburmistrza pełnił wówczas Steikert zamieszkały przy dzisiejszej ul. Sienkiewicza 27. Przedstawiciele ludności niemieckiej zwracali się bardzo często do Zarządu Miejskiego z prośbą o interwencję. Zgłaszano rabunki, napady, niewłaściwe traktowanie. Domagano się przydziału racji żywnościowych. Z drugiej zaś strony władze otrzymywały niezrządne meldunki o biernym oporze, a nawet o ćwiczeniach z bronią w lasach na terenie Pilczyc, Leśnicy i Stabłowic. Współdziałanie w tej sytuacji mogło być tylko pozorne, co oczywiste. Organy służby bezpieczeństwa miały dokładne meldunki o podziemiu zorganizowanym przez dotychczas zamieszkującą te tereny ludność. Były to grupy o charakterze dywersyjnym „Freies Deutschland”, założona w maju 1945 roku „Der Deutsche Selbstschutze”, „Vermächtnis Hitler”, „Freies Schlesien” i oczywiście „Werwolf”.

III. Komendant wojenny

Wkrótce po kapitulacji Wrocławia w dniu 6 maja 1945 r., władzę w mieście przejęła komendantura rosyjska. Jak już wspomniano jej siedziba znajdowała się przy pl. Nan-
kera 1, kierował nią pułkownik Liapunow.

Obszar miasta podzielono na 12 ekspozytur Komen-
dantury. Sprawowali oni władzę zwierzchnią w mieście od
maja do sierpnia 1945 roku. Po konferencji w Poczdamie
zlikwidowane zostały ekspozytury, członkowie kome-
dantury zachowali jednak „decydujący głos doradczy”,
uczestniczyli np. we wszystkich zebraniach zwoływanych
przez ZM dotyczących bezpieczeństwa.

IV. Utworzenie Miejskiej Rady Narodowej, 4.05.1946 r.

Pod koniec 1945 r. zaczęto przygotowywać zmiany
w systemie administracji terytorialnej na Dolnym Śląsku.
Dekret PKWN z dnia 11.09.1944 r. wprowadzał Rady Na-
rodowe różnych stopni jako organy uchwałodawcze, spra-
wujące nadrzędną rolę nad organami wykonawczymi. Ob-
ficie czerpano w tym wypadku z „systemu radzieckich
rad”. Powołano Wojewódzką Komisję Międzypartyjną
(PPR, PPS, SD), ponieważ ZM zwlekał z tego rodzaju
przekształceniami. W czasie posiedzenia Wojewódzkiej
Komisji Międzypartyjnej w marcu 1946 roku zapadła de-
cyzja o powołaniu MRN we Wrocławiu. Partie nomino-
wały swoich radnych. Pseudodemokratyczne instytucje
funkcjonowały w propagandzie jako samorząd, zastępując
dawne władze komunalne.

Pierwsze posiedzenie MRN odbyło się 4.05.1946 r.
w Sali Wielkiej Starego Ratusza. Przybyło 43 represen-
tów partii politycznych i innych organizacji. PPR, PPS, SD
– delegowały po 6 członków, SP – 4 i PSL – 1. W Radzie
znalazło się 7 przedstawicieli Związków Zawodowych oraz
po 1 z organizacji młodzieżowych. Zgodnie z porządkiem
obrad wybrano prezydium zebrania, wysłuchano referatu
zatytułowanego „Rola Rad Narodowych” a następnie wy-
brano Prezydium MRN. Przewodniczącym MRN został
Edward Paszke z PPS, natomiast zastępcą Jerzy Maru-
siński. W piśmie z dnia 13 maja 1946 roku informowano
o przekształceniu Urzędu Pełnomocnika na m. Wrocław

w Zarząd Miejski (dalej ZM), kierowany przez Prezydenta i wiceprezydentów. ZM stał się organem wykonawczym MRN. W praktyce okazało się, iż Magistrat starał się utrzymać swoją niezależność, w związku z tym dochodziło do tarć. W ramach Rady działały trzy Komisje: Finansowo-Budżetowa, Oświaty i Kultury oraz Kontroli Społecznej.

Po przekształceniach należało opracować nowy statut tym razem już Zarządu Miejskiego. Wydział Ogólny ZM pracował cały ten okres nad ulepszeniem organizacji organu wykonawczego. Kolejny prezydent Wrocławia Bronisław Kupczyński (10.03.1947-7.06.1950), podpisał w maju 1947 r. Tymczasowy Statut Organizacyjny Biur Zarządu Miejskiego. Wprowadzono podział na osiem resortów. W ramach tych resortów funkcjonowały poszczególne wydziały.



Gmach Zarządu Miasta we Wrocławiu przy Podwalu.

Schemat Zarządu Miasta

Plenum Zarządu Miasta składało się z:
prezydenta, 3 wiceprezydentów, 6 ławników

I. Resort Ogólny (sekretariat ZM)

- Wydział Osobowo-Organizacyjny (m.in.: opracowywanie statutów, regulaminów i instrukcji biura ZM; sprawy personalne pracowników ZM oraz sprawy podziału administracyjnego miasta, organizacji MUO, sprawy redakcji i wydawnictwa Biuletynu ZM)
- Wydział Gospodarczy (m.in.: sprawy wynikające ze stosunku do Urzędu Wojewódzkiego i współpracy z innymi wydziałami i jednostkami ZM; administrowanie budynkami miejskimi i taborem ZM)
- Wydział Planowo-Sprawozdawczy (m.in. okresowe plany inwestycyjne i gospodarcze miasta, zbieranie sprawozdań z poszczególnych komórek organizacyjnych, opracowywanie całościowych sprawozdań zgodnie z ustawą, prowadzenie statystyki)

II. Resort Finansowy

- Wydział Finansowo-Budżetowy (m.in.: sprawy związane ze sporządzaniem, uchwalaniem, zatwierdzaniem i wykonaniem budżetu miejskiego, sprawy kredytów krótko i długo terminowych oraz subsydiów dla gminy, prowadzenie rachunkowości i sporządzanie sprawozdań rachunkowych)
- Wydział Podatkowy (m.in.: dokonywanie wymiaru wszelkich podatków komunalnych, prowadzenie ksiąg biorczych wszystkich podatków, wykonywanie kontroli podatkowej, opracowywanie projektów statutów podatkowych, uchwał podatkowych i przedkładanie ZM oraz MRN celem uchwalenia)

III. Resort Administracyjny

- Wydział Administracyjny (m.in.: sprawy polityczne, wyborów do ciał ustawodawczych, stronnictw politycznych, związków i stowarzyszeń, repolonizacji „Ziem

Odzyskanych”, mniejszości narodowych i repatriacji, wyznań chrześcijańskich i niechrześcijańskich, w tym sprawy ludności niemieckiej, współpraca z Urzędem Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej, spraw obywatelstwa, nadzór nad Miejską Strażą Ochrony Obiektów, sprawy kar i aresztów, nadzór nad działalnością straży pożarnej oraz Urzędem Stanu Cywilnego)

- Wydział Przemysłowo-Handlowy (m.in. sprawy przemysłu niekoncesjonowanego, koncesjonowanego, domowego, ludowego, okrężnego, jak również wszystkich rodzajów rzemiosła i handlu, współdziałanie z cechami, sprawy cen)
- Wydział Aprowizacji (m.in.: ocena sytuacji aprowizacyjnej miasta, planowanie zaopatrzenia w systemie reglamentacji)
- Biuro Ewidencji Ludności

IV. Resort Społeczny

- Wydział Oświaty Kultury i Sztuki (m.in.: sprawy związane z prowadzeniem działalności oświatowej miasta, organizowanie muzeów, bibliotek, czytelni i świetlic, zabezpieczanie zabytków)
- Wydział Opieki Społecznej (m.in.: koordynacja opieki społecznej w mieście, nadzór i finansowanie zakładów opiekuńczych, zapomogi wszelkiego rodzaju – żywność, opał, pieniądze)
- Wydział Zdrowia (m.in.: sprawy szpitalnictwa, zwalczania chorób społecznych, opieka nad matką i dzieckiem, opieka nad młodzieżą szkolną, walka z chorobami zakaźnymi, szczepienia ochronne, nadzór porządkowo-sanitarny nad handlem, rzemiosłem, zakładami leczniczymi, nekropoliami, deratyzacja, lecznictwo zwierząt)

V. Resort Techniczny

- Wydział Ogólno-Techniczny (m.in.: ewidencja przedsiębiorstw budowlanych, ewidencja przetargów i udział w tychże, nabywanie i przechowywanie materiałów budowlanych dla celów ZM, prowadzenie kartotek materiałowych)

- Wydział Budownictwa (m.in.: opracowanie projektów i kosztorysów na budowę i remonty budynków miejskich, opiniowanie projektów cmentarzy, nagrobków i pomników, odbudowa budynków szkolnych, nadzór nad prowadzonymi robotami, także Miejskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego, wszelkiego rodzaju roboty instalacyjne)
- Wydział Drogowo-Mostowy (m.in.: budowa i utrzymanie dróg, znaki drogowe ruchu ulicznego, budowa, konserwacja oraz remont mostów i kładek, budowa i utrzymanie jazów, bulwarów i wałów ochronnych, utrzymanie i kontrola urządzeń odwadniających, regulacja dopływów wodnych)
- Wydział Plantacji Miejskich (m.in.: projektowanie urządzeń, zakładanie i utrzymanie parków, zieleńców, kwietników, administrowanie i utrzymanie cmentarzy miejskich, sprawy Ogrodu Zoologicznego)
- Biuro Pomiarów (m.in.: nowe pomiary – oprac. podkładów geodezyjnych; opracowanie geodezyjne i realizacja planów zagospodarowania miasta – linie regulacyjne, zabudowa ulic, opiniowanie planów podziału nieruchomości miejskich; sprawy planów ogólnych miasta, nieruchomości miejskie, nazwy ulic i numeracja domów; kataster gruntowy)
- Miejski Urząd Planowania Przestrzennego (m.in.: koordynacja całości prac Miejskiego Urzędu Planowania, ustalanie toku pracy przy technicznym i terenowym wykonywaniu pomiarów, ustalenie ogólnego, planu zabudowy miasta, ustalenie granic; rozpracowanie szczegółów dotyczących budownictwa lądowego, prace kreślarskie)

VI. Resort Przedsiębiorstw Miejskich

Gazownia Miejska
 Zakłady Komunikacyjne
 Zakłady Wodociągowo-Kanalizacyjne
 Rzeźnia i Targowica Zwierzęca
 Zakład Oczyszczania Miasta
 Zarząd Nieruchomości Miejskich
 Zarząd Portów Miejskich
 Miejskie Zakłady Kąpielowe

Zakład Stolarski
Wytwórnia Betonów Kitu i Papy
Hotel Polonia
Hotel Monopol
Administracja Majątków Miejskich
Miejskie Przedsiębiorstwo Budowlane.

VII. Poza Resortami pozostawały:

Samodzielne Biuro Inspekcji
Samodzielny Wydział Kwaterunkowy
Samodzielny Wydział Osiedleńczy

Biura Zarządu miejskiego mieściły się wówczas w gmachu Sądów przy dzisiejszym Podwalu 30, natomiast Dział Techniczny usytuowano w Gmachu Starej Giełdy przy pl. Solnym 16.



Dział Techniczny Zarządu Miasta.

Następnie po wyremontowaniu budynku przy ul. G. Zapolskiej 4 przeniesiono tam Biuro Zarządu Miejskiego i szereg Wydziałów. W gmachu urzędowali: Prezydent oraz wiceprezydenci.

Pierwsze dni

Plagą pierwszych dni po wyzwoleniu były pożary. Miasto tliło się jeszcze w wyniku działań wojennych. Część z nich wzniesiona była celowo. Często wybuchały miny uszkodzając zabytkowe gmachy ocalałe od bomb. W stolicy Dolnego Śląska zatrzymywali się ludzie powracający z terenów Niemiec, więźniowie oflagów, obozów, przymusowi robotnicy oraz pierwsi szabrownicy, liczący na łatwe łupy. W ruinach ukrywali się byli członkowie partii nazistowskiej, resztki oddziałów wojskowych. Koczowali w opuszczonych budynkach i niejednokrotnie zaprószyli ogień. Zwycięska armia traktowała ziemię śląską jako tereny zdobyczne. Wywożono co się dało i bezlitośnie rozprawiano się z miejscową ludnością. Pijani żołdaci dokonywali rozbojów i gwałtów. Konieczne stało się wprowadzenie godziny policyjnej. Obowiązywała ona od 12.10.1945 roku. Przed pierwszym komendantem Polskiej Straży Pożarnej Mieczysławem Rakiszem stał ogrom zadań. Zaradność majora przeszła do pionierskich legend. Czynny sprzęt znalazł on w Muzeum Pożarnictwa i doprowadziwszy wodę z Odry, zdołał ugasić ogień trawiący dzielnicę Śródmieście.

Spolszczenie Wrocławia

Postanowienia Konferencji w Poczdamie dotyczące zmiany granic wiązały się z wielkimi przesiedleniami ludności. Nowe władze Wrocławia czekało z jednej strony wysiedlenie Niemców, z drugiej zaś przyjęcie w ich miejsce osadników z ziem polskich. Położenie ludności niemieckiej na tzw. Ziemiach Odzyskanych, podobnie jak ludności polskiej na kresach wschodnich było w tym czasie bardzo ciężkie. W przybyłych na Ziemię Zachodnie osadnikach tkwiła chęć odwetu za lata krwawej okupacji. W oficjalnych dokumentach wydawanych przez organy administracji polskiej Niemiec pisano małą literą. Andrzej Johelson, kierownik obwodu VI, uczestnik wydarzeń,

przybliżył we wspomnieniach atmosferę tamtych dni. W dniu 10.08.1945 r. odbyło się zebranie ludności niemieckiej na Różance w cukrowni przy ul. Obornickiej, dotyczące międzynarodowych postanowień. Rozruchów uniknięto jedynie dlatego, że porządku pilnowały uzbrojone oddziały. Liczne osoby płakały, ich los był przesądzony. Dwa następne zebrania odbyły się na Kowalach i w Sołtysowicach.



Obalony pomnik Wilhelma I, 25.10.1945 r.

Pierwsze wysiedlenia zaczęły się już we wrześniu 1945 roku. Kierownicy obwodów otrzymali poufne rozkazy z wykazem ulic i kamienic z których mają być wykwaterowani ich mieszkańcy. Protokół 16 z dnia 9.10.1945 r. zawiera informacje o trudnościach w przeprowadzaniu akcji. Zawieszony został w czynnościach kierownik obwodu I Antoni Plater, który poufny rozkaz wiceprezydenta Alfreda

Górnego uznał za nierealny do przeprowadzenia. Niemieccy mieszkańcy mieli opuścić połowę tego rejonu w ciągu półtorej doby, zwalniając mieszkania przy Vorwerkstr. (ul. Komuny Paryskiej) dla przybyłych pracowników kolei. Bagaze wystawiane na ulicę rozkradano. Ludność niemiecka zwracała się ze skargami do patroli sowieckich. Polskie władze bały się tych interwencji. Aby usprawnić akcję w dniu 27.09.1945 r. utworzone zostało stanowisko Komisarza ds. Repatriacji Niemców, które objął kapitan R. Fundowicz. Zajął się on planowaniem kolejnych transportów. Wysiedlanie rozpoczęło 1.10.1945 r. od osiedla Kowale. Wojsko otoczyło bloki przy Hundsfeldstr. (ul. Bolesława Krzywoustego). Mieszkańcy w pośpiechu opuszczali swoje mieszkania, biorąc podręczny bagaż. Lokale opieczętowywano, klucze zaś wkładano do koperty. Część walizek od razu rozkradziono. W miejsce dawnych lokatorów zamierzano osiedlić rodziny przybyłe z Wilna. Ludność wysiedloną z północnych rejonów miasta wysyłano ze stacji Wrocław Sołtysowice (Sułkowice). Okazała się jednak zbyt mało wygodna, toteż ustalono, iż lepszy do tych celów będzie port miejski. Chociaż, jak podają statystyki, w dniach od 1 do 6 października 1945 r. ze stacji Wrocław-Sułkowice odjechało 5 600 osób. W tym czasie przeprowadzono także wysiedlania osiedli Biskupin, Dąbie i Sępólno.

W sprawozdaniu naczelnika MUO z 4.10.1945 r. znalazły się opisy dantejskich scen brutalnego opróżniania budynków, włącznie z domem starców. Ich mieszkańcy musieli dotrzeć do portu tramwajami. Tutaj czekali godzinami na skompletowanie składu pociągu. Stąd także ruszył transport dobrowolnie opuszczających miasto członków tzw. Antify, nadzorowany przez szefa Wydziału Społeczno-Politycznego Walerego Taube. Z dokumentów ZM oraz Miejskiego Urzędu Bezpieczeństwa wynika, iż większość członków tej antyfaszystowskiej organizacji należała w czasie wojny do NSDAP. Uchodząc chronili swoje głowy, ponieważ do ZM wpływały regularne donosy od współziomków o ich wcześniejszej działalności.

Z pisma Komisarza ds. Repatriacji R. Fundowicza z dn. 5.11.1945 r. wynika, iż w dniu 31.10.1945 r. została zawarta umowa w Poczdamie pomiędzy Sowietką Wojskową Administracją Prowincji Brandenburg z przed-

stawicielami władz polskich. Porozumienie to dotyczyło repatriacji Niemców z Dolnego Śląska do sowieckiej strefy okupacyjnej. Ustalono, iż skład złożony z 52 wagonów towarowych odjeżdżał będzie niemal codziennie ze stacji Wrocław-Nadodrże do stacji Frost, gdzie przejmie go ochrona rosyjska. Transporty będą kierowane do miasta Fürstenberg w Meklemburgii. Z zachowanych relacji wynika, iż niemal każdy transport odchodził z wielogodzinnym opóźnieniem. Najczęściej w okolicach agania stłoczeni w wagonach ludzie padali ofiarą uzbrojonych osób przebranych w mundury sowieckiej i polskiej armii. Napastnicy rabowali odzież, żywność i inne przedmioty. Opornych wrzucano do Odry. W połowie listopada 1945 r. z Dworca Nadodrże odjechało także 1217 niemieckich ydów. Na polecenie marszałka ukowa akcję wysiedleńczą wstrzymano w grudniu 1945 roku. W lutym 1946 r. została wznowiona i zintensyfikowana. W kolejnych transportach opuściło miasto ponad 140 tys. osób.



Dworzec Nadodrże, maj 1945.

Na miejscu mogli pozostać jedynie przedwojenni mieszkańcy niezbędni w instytucjach i zakładach pracy. Specjaliści niemieckiego pochodzenia otrzymywali czerwone zaświadczenia, które chronić miały przed przymusowym wywiezieniem. Nierzadkie były przypadki braku respektu dla owych zarządzeń. Rok 1947 można nazwać rokiem wymiany ludności.

Repatrianci i przesiedleńcy

Sprawami repatriacji zajmował się Państwowy Urząd Repatriacyjny (PUR). Został on powołany do życia dekretem PKWN w dniu 7.10.1945 r.

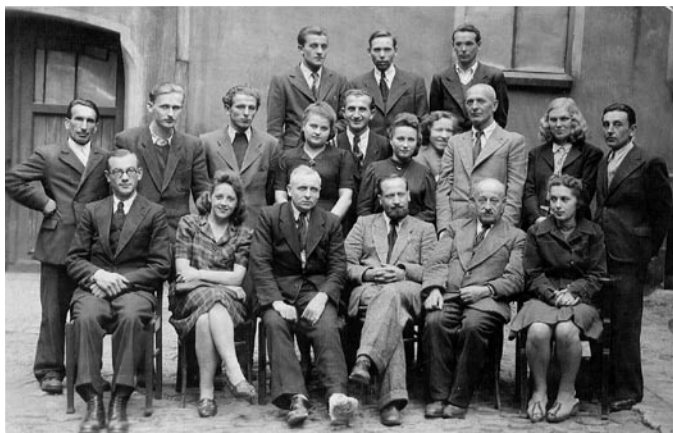
Przepisy określały kompetencje powstałej instytucji. Miała ona zajmować się repatriacją ludności z obszaru innych państw. Rozplanować jej rozmieszczenie, zapewnić aprowizację, opiekę sanitarną, zabezpieczyć warunki pracy. W styczniu 1945 r. działania PUR miały objąć Ziemie Odzyskane. Wkrótce po wyzwoleniu zaczęto tworzyć wojewódzkie i powiatowe oddziały PUR oraz tzw. punkty etapowe.

W początkach maja 1945 r. stworzenie struktur PUR w samym Wrocławiu ze względu na zniszczenia było niemożliwe, szczególnie utrudnione było przyjmowanie i odprawianie transportów. W czasie oblężenia zniszczony został most na Widawie oraz most kolejowy na Odrze, co uniemożliwiło komunikację z Wrocławiem. Eugeniusz Pussak, członek Grupy Operacyjnej DOKP odnotował w swoich wspomnieniach kolejne fakty uruchamiania połączeń komunikacyjnych. Pierwsi kolejarze przybyli do Wrocławia 12.05.1945 r., wysiedli na stacji Wrocław Psie Pole, skąd pieszo udali się do centrum. To wątek, który niezwykle często przewija się we wspomnieniach pierwszych osadników.

Odbudowa mostu na Widawie umożliwiła zorganizowanie połączeń Wrocławia Nadodrze z innymi częściami kraju: Łodzią, Warszawą i Poznaniem. Natomiast pierwszy pociąg z Dworca Głównego w kierunku Opola przez Brochów odjechał 18.06.1945 r.

Okręgowy Oddział PUR zorganizowano początkowo w Oleśnicy. Dopiero w lipcu został przeniesiony do Wrocławia. Na krótko wywędrował do Legnicy, ażeby ostatecznie 1.11.1945 r. znaleźć się na Psim Polu. W założeniu musiał on ściśle współpracować z referatem osiedleńczym Zarządu Miejskiego oraz VII Miejskim Urzędem Obwodowym.

Wojewódzkiemu Oddziałowi PUR podlegały jeszcze Powiatowy Oddział PUR mieszczący się przy ul. Henryka Pobożnego 23, tam też znajdował się Inspektorat Osadnictwa.



Oddział PUR przy ul. Paulińskiej 14.

Kierownikiem Oddziału został Bronisław Czepułkowski, natomiast zastępcą Eugeniusz Pasiecznik. We wrześniu 1946 r. otrzymał on nominację na naczelnika Oddziału Grodzkiego PUR we Wrocławiu mieszczącego się przy ul. Paulińskiej 14.



Grodzki PUR.

Jednocześnie tworzone Punkty Etapowe, które miały przyjmować repatriantów z terenów wschodnich, południowych i zachodnich oraz przesiedleńców. Od maja 1945 r. funkcjonował Punkt Etapowy Zachodni, który usy-

tuowano przy ul. Psie Pole 51-63 (obecnie ul. Bolesława Krzywoustego). W przydzielonych budynkach mieściło się biuro, stołówka, świetlica, noclegownia oraz ambulatorium i izba chorych, a także działy Okręgowego Oddziału Państwowego Urzędu Repatriacji. Punktem Etapowym kierowali: Witold Meklemburg i krótko w przerwie Wacław Januszkiewicz. W punkcie zjawiali się pojedynczy przybysze na ogół z zachodu. Przyjmował ich rezydent Miejskiego Urzędu Bezpieczeństwa, wystawiający dowody tożsamości. Zatrudniano też fotografa zobowiązanego do zrobienia zdjęć przybywającym osobom. Potrzebujący otrzymywał pomoc lekarską, mógł zatrzymać się także na kilka dni w schronisku, a następnie osiedlić się we Wrocławiu, bądź pojechać w innym kierunku. Wszyscy oni, jak wynika z dokumentów, kontrolowani byli przez aparat bezpieczeństwa. Dla wielu osób skończyło się to tragicznie, aresztowaniem i wyrokiem za „wrogą działalność”.

W 1948 r. zestawiono dane statystyczne Psiego Pola dla obu działających tam struktur PUR. W punkcie przyjęto 398 924 repatriantów ze Wschodu i 120 194 przesiedleńców, udzielono zapomóg na sumę 22 627 120 zł i wydano 4 164 posiłki. Funkcjonował także Punkt Etapowy PUR na Brochowie, gdzie przyjmowano repatriantów głównie Zachodniej Ukrainy, Białorusi i Litwy oraz południa Europy. Już w lipcu 1945 r. przyjechało 9 transportów z województwa łuckiego, tarnopolskiego, samborskiego oraz 6 z opatowskiego i Tomaszowa. W sumie ok. 7000 osób.



Przyjazd repatriantów na Dolny Śląsk, maj 1945.



Przyjazd repatriantów na Dolny Śląsk, maj 1945.

W dniu 20.07.1945 r. przybyła grupa 2000 osób z obozów koncentracyjnych w Niemczech. Wszyscy oni zostali rozlokowani we Wrocławiu lub w promieniu 40 kilometrów od miasta. Zdarzały się przypadki mylnego kierowania pociągów. W dniu 8.08.1945 r. przyjechali na stację w Brochowie repatrianci ze Stanisławowa, którzy mieli być rozładowani w Opolu. PE nie były ich w stanie przyjąć, koczowali na dworcu przez kilkanaście dni.

Przy dzisiejszej ul. Jedności Narodowej 117 (w gmachu znajdowało się do 1945 r. Gimnazjum Fryderycjańskie) usytuowano Punkt Etapowy kierowany przez Witolda Borysewicza. Schronisko wyposażone było w 224 łóżka, 374 łóżka polowe oraz materace. Wszystkie jednostki PUR ściśle współdziałały z Wydziałami Apropowizacji, Opieki Społecznej i Mieszkaniowym ZM. Kierownicy MUO dostarczali spisy wolnych pomieszczeń przeznaczonych dla osadników. Stołówki PE często zwracały się do Wydziału Apropowizacji o dostarczenie konkretnych produktów, a także opału, organizowano również suchy prowiant.

Według statystyk PUR z 1948 r. we Wrocławiu swój nowy dom znalazło 295 796 osób. Główny nurt osiedleńców przybył z Wielkopolski (15 %) oraz ziem centralnej Polski. Sporą grupę stanowili byli mieszkańcy kresów wschodnich – 50 865 osób.

Apropowizacja

Wydział Apropowizacji objął por. Aleksander Niżyński, były intendent Powstania Warszawskiego. Zorganizował on referaty: Planowania i świadczeń rzeczowych – Jerzy Marusiński; Handlu – Włodzimierz Drapella; Przemysłu Spożywczego – Pietruszko; Stołówek – znany adwokat Aleksander Redych. Zgodnie z Zarządzeniem Ministra Apropowizacji i Handlu z dnia 9.06.1945 r. powstał Wydział Przemysłu, Handlu i Apropowizacji, który od sierpnia 1946 roku funkcjonował w ramach Resortu Administracyjnego. Początkowo Wydział zajmował się wyżywieniem grup operacyjnych. Niżyński wraz ze swoją ekipą dokonał przeglądu magazynów. Otrzymywał też meldunki o zapasach przechowywanych w piwnicach domów i kamienic. Czasami stan produktów okazywał się opłakany, rozcięte nożem opakowania, rozbite słoje. Szabrownicy szukali czegoś więcej, niż mąki czy cukru.

W poniemieckich magazynach znajdowały się spore zapasy żywności. Kontrolowała je w większości Armia Czerwona. Zarząd Miasta musiał wywalczyć zgodę na korzystanie z nich, toteż w czerwcu 1945 r. członkowie ZM udali się do Drezna, do głównej komendy wojsk sowieckich w celu przeprowadzenia rozmów. Wrocławianom udało się załatwić przekazanie miastu niemieckich zapasów żywności przejętych przez Rosjan. Główne rezerwy znajdowały się w halach targowych oraz w elewatorze zbożowym na Różance. Ponadto zostało wystosowane pismo do Ministra Apropowizacji i Handlu w dniu 9.08.1945 r. z prośbą o bezpośrednie zaopatrywanie Wrocławia w środki żywnościowe z pominięciem Urzędu Pełnomocnika na Obwód Dolnego Śląska. Pismo dowodzi, iż przeznaczone dla miasta produkty, rozpływały się gdzieś po drodze.

Obok zaopatrzenia miasta, zajmowano się również prowadzeniem stołówek dla pracowników ZM. Jedna z nich znajdowała się przy ul. Św. Macieja, podawano tam jak wynika z pionierskich relacji niesmaczne jedzenie. elazne menu stanowiła podobno grochówka. Istniały również stołówki, przy ul. Poniatowskiego 25 oraz na Karłowicach. Znacznie lepiej przyrządzano posiłki w jadłodajni działa-

jącej od czerwca 1945 roku w obecnym Hotelu Polonia. Funkcjonowały także kuchnie dla wykonawców robót publicznych we wszystkich obwodach miejskich.

Od września 1945 r. wprowadzono system kart żywnościowych. Wśród ludności rozprowadzały je Miejskie Urzędy Obwodowe, działające w myśl instrukcji wydanej 22.05.1946 roku przez Ministra Apropowizacji i Handlu. Wprowadzono kartki czterech kategorii. Np. kartki kat. I przysługiwały pracownikom cywilnym administracji państwowej, wszelkich instytucji i zakładów będących własnością państwa, pracownikom samorządu różnych szczebli, pracownikom przedsiębiorstw komunalnych, repatriantom ze wschodu i południa na okres 1 miesiąca, górnikom przyjeżdżającym z Francji na okres 3 miesiące, więźniom obozów hitlerowskich i inwalidom wojennym. A kartki kat. III dostawali zatrudnieni przymusowo Niemcy oraz przedstawiciele tej nacji pracujący w przemyśle górniczym i hutniczym. Przydział żywności nie przysługiwał właścicielom, dzierżawcom oraz użytkownikom gospodarstw rolnych, ogrodniczych i rybnych.

Ceny na towary reglamentowane ustalano co miesiąc. W produkty rozdzielane za pomocą tego systemu zaopatrywano się początkowo w 14 sklepach Powszechnej Spółdzielni Spożywców, w 1947 ilość punktów wzrosła do 70. Przykładowe ceny na niektóre podstawowe produkty wynosiły za 1 kg: chleb 3, 50 zł, cukier 15 zł, konserwy 10, 50 zł, mąka 2 zł, herbata 600 zł. Z protokołów pokontrolnych wynika, iż w wielu punktach panował chaos. Brakowało środków żywnościowych przysługujących z przydziału.

Jednocześnie wydział wydawał koncesje na prowadzenie punktów sprzedaży oraz lokali gastronomicznych. Prywatni właściciele często spotykali się z odmową. Pierwszym prywatnym sklepem była masarnia Adama Zaremby przy ul. Jedności Narodowej 77. W roku 1947 zajęto się sprawą budowy targowisk miejskich.



Sklep Adama Zaremba.

Od 1945 r. istniał tzw. szaberplatz przy pl. Grunwaldzkim. Sprzedawano tam towary pochodzące z kradzieży, kwitł „czarny rynek”. Uprawiano gry hazardowe. W czasie posiedzeń ZM dotyczących bezpieczeństwa miasta temat „Szaberplatzu” ciągle powracał, jako miejsca podejrzanych interesów oraz podejrzanych typów. Ostatecznie w czerwcu 1946 roku zapadła decyzja o jego likwidacji. Obrotni handlarze szybko przenieśli się na pl. Strzelecki i kontynuowali swój proceder. W protokole Nr 59 z dnia 1.12.1947 r. z posiedzenia ZM znajduje się uchwała o utworzeniu słynnego targowiska przy pl. Nankera. Przetarg na urządzenie terenu wygrała firma Ovcario.

Placu Nankera nie wybrukowano. Drewniane budki łączyły ze sobą drewniane pomosty. Ludność podwrocławskich miejscowości sprzedawała tu drób, jarzyny, sery, jednocześnie można było kupić towary pochodzące z szabru.

Budownictwo

Budownictwo miejskie, remonty, planowanie nowych inwestycji, opracowywanie planów całego miasta leżało w kompetencjach Wydziału Budowlanego Zarządu Miejskiego na którego czele stał inż. Józef Rybicki.

Budynki tego Wydziału mieściły się przy ul. Poniatowskiego 14, przy dzisiejszej ul. Św. Elżbiety oraz w Gmachu Starej Giełdy przy pl. Solnym 16. Kierownik Wydziału był inicjatorem powołania do życia Wrocławskiej Dyrekcji Odbudowy (WDO). Energiczny absolwent Wydziału Architektury Politechniki Lwowskiej, nabywał doświadczenie zawodowe we Lwowie i Stanisławowie, okazał się dobrym i fachowym organizatorem. WDO stwarzała możliwość niezależnej działalności, na co Prezydium ZM patrzyło „krzywym okiem”. Rybicki musiał zatem w tych warunkach wspinać się na szczyty dyplomacji.

Odgruzowanie

Pierwszoplanowym zadaniem Wrocławskiej Dyrekcji Odbudowy WDO, Wydziału Budowlanego oraz Zakładu Oczyszczania Miasta stało się odgruzowanie Wrocławia, który stał się ofiarą ostatnich miesięcy wojny. Staromiejskie centrum leżało niemal całkowicie w gruzach. Południowo-zachodnia część miasta przekształciła się w kamienną pustynię, zniszczenia tych części miasta oceniano na 100 %. Dawne główne arterie komunikacyjne: Friedrich Wilhelmstr. (ul. Legnicka), Gräbschenerstr. (ul. Grabiszyńska)

oraz Kaiser Wilhelmstr. (ul. Powstańców Śląskich) straszyły wypalonymi kamienicami. Nagłącą potrzebą stawało się oczyszczenie miasta z gruzów.

Powstały pierwsze plany odgruzowania. Teren Starego Miasta pokrył się siecią szyn. Gruz ładowano na kursujące po nich wagoniki i wywożono na ul. Legnicką bądź ul. Ślężną (wzgórze im. Władysława Andersa).



Typowy sprzęt używany przy odgruzowaniu. (fot. A. Czelny)

Z racji tak wielkich zniszczeń trudno było planować nowe rejon zabudowy. Skupiono się raczej na remontach i zabezpieczaniu materiałów budowlanych. Prace zintensyfikowano pod koniec 1947 r., kiedy to na podstawie uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 24.06.1947 r., przyznano Gminie Wrocław kredyty na prace remontowo-porządkowe w związku z przygotowaniami do otwarcia Wystaw Ziem Odzyskanych.

Kwotę w wysokości 119 000 000 zł przeznaczono na usunięcie gruzów, naprawę jezdni i chodników, założenie gazowego i elektrycznego oświetlenia ulic, remont hoteli i uporządkowanie Stadionu Olimpijskiego. Obok fachowych ekip, w te prace zaangażowani byli niemal wszyscy mieszkańcy, poza starcami. Organizowano czynny społeczny. Jedną z takich akcji odbyła się 6.10.1947 roku.



Wielka akcja odgruzowania Wrocławia. Prezydent Bolesław Kupczyński wspomaga ekipę przy dzisiejszej ul. J. Piłsudskiego, 6.10.1947 r. (fot. A. Czelny)

Grupy Wrocławian pracowały na ul. Świdnickiej i ówczesnej ul. Świerczewskiego (obecnie ul. J. Piłsudskiego), ul. T. Kościuszki, ul. Grunwaldzkiej. Chodziło o udrożnienie szlaków komunikacyjnych od Dworca Głównego do Hali Stulecia.

Nazwy ulic

Stopniowo następowało spolszczenie miasta. W ramach akcji likwidowania śladów niemieczyny znikwały wszelkie napisy w języku niemieckim, w tym przede wszystkim nazwy ulic, placów i dzielnic. Spolszczeniem nazw ulic zajmował się Wydział Ogólny z Komisją Nazewnictwa kierowaną przez profesora Antoniego Knota. Jednocześnie w ramach Wydziału, a następnie Resortu Technicznego istniał Oddział Zabudowy i Pomiarów. Pracownicy tego Oddziału zajmowali się sporządzaniem planów ogólnych, wytyczaniem ulic i placów oraz ich nazewnictwem.

W protokole Nr 7 z posiedzenia ZM z dnia 27.07.1945 roku zawarta jest informacja o pierwszej uchwale dotyczącej zmiany nazw ulic.

Przemianowano wówczas:

Adolf Hitlerstr. na ul. Adama Mickiewicza
Bismarckstr. na ul. Bolesława Chrobrego
Matthiasstr. na ul. Generalissimusa Stalina
Schweidnitzer- i Neue- Schweidnitzerstr. .. na ul. Świdnicką
Tiergartenstr. na ul. Marii Curie-Skłodowskiej.

W kwietniu 1946 roku centrum dawnej dzielnicy żydowskiej znajdującej się niegdyś pomiędzy dzisiejszymi ulicami Św. Antoniego, Włodkowica i Krupniczą otrzymało nazwę pl. Bohaterów Getta. W dniu 13 lipca 1946 roku zgodnie z uchwałą ZM aż 150 wrocławskich arterii uzyskało nowych patronów. W planie Wrocławia wydany w 1946 roku przez oficynę „Przełom” zmiany te znalazły odzwierciedlenie. (*plan, str. 46*)

W całości zmieniono nazwy w staromiejskim centrum, w dawnych przedmieściach oznakowano jedynie główne ulice. Signum temporis okazało się przemianowanie ul. Krupniczej na ul. Marceliego Nowotki, działacza PPR. W grudniu 1947 r. inż. Danielewicz otrzymał zlecenie od Zarządu Miejskiego opracowania planu stolicy Dolnego Śląska w skali 1:10 000, uwzględniającego: zniszczenia wojenne, zabudowę, siedziby władz państwowych i miejskich, zakłady naukowe, porty i urządzenia wodne, parki, zieleńce, dworce kolejowe, projektowane tereny wystawowe z nazwami całkowicie już spolszczonymi.

Zabezpieczanie i odbudowa

We Wrocławskiej Dyrekcji Odbudowy podzielonej na wydziały: administracyjny, finansowy, materiałowy oraz techniczny pracowali architekci, inżynierowie innych specjalności, rzemieślnicy fachów budowlanych. Wśród nich arch. Zbigniew Oleś z Krakowa, arch. Karol Kopeć z Łodzi, Bolesław Monee ze Lwowa, Tadeusz Szczurowski z Warszawy. W latach 1946-51 na czele Wydziału Architektury Zabytkowej stał profesor Marcin Bukowski, autor później

wydanej monografii Katedry i Ratusza Wrocławskiego, który wraz z Wojewódzkim Konserwatorem Jerzym Gütl-lerem, starał się w toku częstych narad sprecyzować program odbudowy Wrocławia. W ramach przeglądów starano się ustalić stan zabudowy mieszkalnej, stopień jej zniszczenia. Wydział Budowlany i WDO dokonali przeglądu 28 000 budynków oraz arterii komunikacyjnych. Jak się okazało zabudowa uległa zniszczeniu w 60 %, w różnym stopniu w różnych częściach miasta. Ekipy techniczne obu instytucji starały się w pierwszym rzędzie odzyskać i zabezpieczyć materiały budowlane. Straż przemysłowa pilnowała składów i magazynów materiałów budowlanych. Pierwsze trzy lata pracy przyniosły rezultaty, odbudowano 9920 budynków służących celom mieszkalnemu i biurowym. Szczególną uwagę poświęcono staromiejskiemu centrum oraz Wyspie Tumskiej. Sytuacja w tym względzie była tragiczna. Ministerstwo Odbudowy ujęło w planie finansowym wrocławskie budowle sakralne, ale w tych okolicznościach to było ciągle mało. WDO zdecydowała się jednak ratować zagrożone obiekty. Rybicki nawiązał kontakt z władzami kościelnymi, które wyasygnowały finanse na ten cel. Organizowano zbiorki pieniędzy wśród ludności. Większość zabytkowych budowli pozbawiona była dachów i więźby dachowej, miała naruszone mury, zrujnowaną kamieniarkę. Odgruzowywano, prowadząc jednocześnie badania naukowe. Zabezpieczano zabytkowe detale. WDO opracowała plan wstępnych prac i konserwacji większości wrocławskich kościołów, a także Ratusza i Arsenału Miejskiego. Władze partyjne dopatrywały się w tych działaniach szerzenia klerykalizmu, nie zaś działań ratowniczych zmierzających do ocalenia substancji zabytkowej miasta. Ekipa Rybickiego dokonywała cudów.

W pierwszym rzędzie wyremontowano kościół Św. Doroty, Stanisława i Wacława, który z inicjatywy księdza Łagosza funkcjonował jako Katedra, na czas odbudowy tumskiej bazyliki. Pierwsze nabożeństwo w świątyni przy ul. Świdnickiej odbyło się już w początkach stycznia 1946 roku. Tymczasem Ostrów Tumski stał się terenem prac budowlanych. Stosunkowo szybko oddano do użytku kościół Św. Krzyża, odbudowywany w latach 1946-1948. Katedra uzyskała dach osadzony na stalowej więźbie w 1949 roku.

Dalsze prace prowadzone były jeszcze w latach pięćdziesiątych. Uroczystej konsekracji bazyliki dokonał prymas Polski Stefan Wyszyński w dniu 29.07.1951 roku. Stopniowo zabezpieczono wszystkie zabytkowe obiekty sakralne w mieście, izolując mury i kładąc dachy, ich całkowita odbudowa przeciągnęła się jeszcze do lat sześćdziesiątych. Stary Ratusz także początkowo wstępnie zabezpieczono. Ucierpiała południowa elewacja oraz strop Sali Książęcej. W 1949 r. zawiązał się Społeczny Komitet Odbudowy Ratusza. Jego odbudowę rozpoczęto w czasie Wystawy Ziem Odzyskanych ale ukończono dopiero w 1951 roku. Problematykę tę omówili w swoich pracach M. Bukowski, E. Małachowicz oraz O. Czerner. Można tam znaleźć dalsze szczegóły z dziejów odbudowy świątyń i budowli świeckich.

Opracowaniem planu zagospodarowania Wrocławia zajmowało się Biuro Planu Wrocławia, działające w ramach Regionalnej Dyrekcji Planowania Przestrzennego. Stworzył je w marcu 1946 r. inż. Tadeusz Ptaszycki, absolwent Politechniki Warszawskiej skupiając wokół siebie grono fachowców. Biuro należało do najbardziej prężnych instytucji po wyzwoleniu. Stworzenie realnego planu nie było możliwe w tamtych czasach.

Finanse

Wydział Finansowy Zarządu Miejskiego zajmował się wszelkimi sprawami ekonomicznymi. Przede wszystkim sprawami budżetu. Każda jednostka administracyjna oraz przedsiębiorstwa miejskie przygotowywały preliminarz budżetowy. Opracowania stały się podstawą stworzenia ogólnego planu finansowego. Do zadań naczelnika płk. F. Wolfa należało pozyskiwanie kredytów dla Wrocławia oraz ustalanie opłat miejskich i podatków. Początkowo prowadzenie jakichkolwiek spraw finansowych było niezwykle skomplikowane, ponieważ obowiązywały trzy rodzaje waluty: marki alianckie, marki niemieckie oraz ruble. W sierpniu 1945 r. zaczęła obowiązywać polska złotówka.

Szkolnictwo, Kultura i Sztuka

Wydział zajmujący się problemami oświaty i kultury powstał 24.06.1945 roku. Kierowany był przez znakomitych pedagogów – Stefanię Moszczeńską oraz Mieczysława Kempę. W listopadzie 1945 r. nastąpiła zmiana, stanowisko naczelnika objął Andrzej Jochelson. Podjął się on organizacji od podstaw polskiego szkolnictwa we Wrocławiu. Pod zarządem miasta znajdowało się niemal 40 dawnych budynków szkolnych, które również były niestety zniszczone. Działania pionierów oświaty musiały wobec tego przebiegać dwutorowo. Z jednej strony starano się skompletować kadrę nauczycielską, z drugiej zaś odgruzować, wyremontować i wyposażać gmachy szkolne. Nauczyciel Adolf Sebastiański opisał w swoich wspomnieniach pierwsze miesiące prac we Wrocławiu. Zgłosił się on do Inspektoratu Oświaty kierowanego przez Władysława Tkaczyka. Instytucja działała w ramach Wydziału Oświaty i Kultury ZM. Grono zaangażowanych tam pedagogów wytypowało trzy pierwsze szkoły do uporządkowania. Znajdowały się one przy ul. Nowowiejskiej 78-80 (dawna Szkoła Ludowa im. Johanna Pestalozziego obecnie SP 1) przy ul. J. Kasprowicza na Karłowicach oraz przy ul. Rafała Krajeńskiego 1 na Sępolnie (Dawna Szkoła Ludowa im. Friedricha Eberta obecnie SP 45). Przy ich uruchomieniu pracowali Władysław Nowak, Wincenty Kaczmarek, Feliks Różycki oraz Zygmunt Stolarski. Początkowo w budynkach powstały magazyny gdzie znoszono sprzęt i pomoce naukowe.

Działalność była tak skuteczna, iż 1.09.1945 roku wrocławscy uczniowie rozpoczęli swój pierwszy rok szkolny. Początkowo liczba uczniów, jak i nauczycieli była znikoma. Stopniowo wraz z przyjeżdżającymi transportami napływali nauczyciele, którzy zasilili zespoły pedagogiczne poszczególnych szkół. Jednocześnie przy ul. J. Poniatowskiego 9 otwarte zostało I Liceum Ogólnokształcące. W latach 1945-1947 uruchomiono 33 szkoły powszechne.

Wydział Oświaty i Kultury ZM zajmował się ponadto sprawami literatury, plastyki, teatrem oraz muzyką. Jedy-
nym gmachem teatralnym, który dało się uruchomić była Opera. Jej zabezpieczeniem zajmował się Adam Kabaja, były pracownik techniczny Teatru im. Słowackiego w Kra-

kanie. Uruchomienie instytucji możliwe było jedynie dzięki pozostałym we Wrocławiu muzykom i tancerzom niemieckim. Utworzeniem orkiestry symfonicznej zajął się krakowianin Stefan Syryłło. W gmachu opery organizowano początkowo akademie i koncerty. W dniu 1.08.1945 r. odbyła się uroczysta akademie z okazji pierwszej rocznicy Powstania Warszawskiego. Przybyło na nią wielu warszawiaków, uczestników zbrojnego sprzeciwu, którzy zostali wysłani na roboty przymusowe na teren Dolnego Śląska i osiedlili się po wojnie w stolicy regionu. W tym czasie przyjechał do Wrocławia Stanisław Drabik, tenor Opery Belgradzkiej, któremu Zarząd Miejski zezwolił na rozpoczęcie przygotowań do wystawienia opery Stanisława Moniuszki „Halka”. Premiera przygotowywana przez dwa miesiące, odbyła się 8.09.1945 roku. W roli głównej wystąpiła Stanisława Platówna, jako Jontek towarzyszył jej reżyser spektaklu Stanisław Drabik.

Jesienią ściągnięto do Wrocławia znakomitego reżysera Teofila Trzcńskiego, który stworzył Miejski Teatr Dramatyczny, otwarty 1.11.1945 roku. Pierwszym spektaklem obejrzanym przez wrocławian 25.12.1945 roku była komedia Romana Niewiarowicza „Gdzie diabeł nie może, tam babę pośle”. W tym czasie funkcjonowało także kilka mniejszych teatrzyków. Pierwsza wielka wystawa plastyczna odbyła się w Ratuszu. Udostępniano ją publiczności w dniu 8.06.1946 r., w ramach Dni Kultury Polskiej na Ziemiach Zachodnich. Swoje prace pokazali znani artyści m.in. Eugeniusz Geppert, Zbigniew Pronaszko, Hanna Rudzka-Cybisowa, Eugeniusz Eibisch.

Okolicznościowe imprezy służyły coraz bardziej propagandzie. Kultura stała się narzędziem ideologii.

Wystawa Ziem Odzyskanych

Radykalna zmiana granic spowodowała konieczność udowodnienia, że owa decyzja okazała się korzystna dla Państwa Polskiego. W trakcie rozmów Ministerstwa Przemysłu i Ministerstwa Ziem Odzyskanych zrodził się pomysł zorganizowania ekspozycji wszechstronnie po-

kazującej dzieje oraz rozwój gospodarczy tych ziem, ich intensywną odbudowę i uruchomienie po II wojnie światowej. Koordynacją prac miał zająć się Kazimierz Ołdakowski, rzeczoznawca ds. wystaw i targów. Wstępny projekt wystawy opracowali L. Karnkowski i E. Męclewski. Autorzy ramowego scenariusza musieli zastosować gamę chwytów służących celom propagandowym. Autorzy musieli udowodnić, iż ziemie zachodnie i północne pozostawały przez wieki w ścisłej łączności z Polską, ich odzyskanie wzmocni potencjał gospodarczy kraju ojczystego, a dla Niemiec to raczej niewielka strata. Władze centralne wskazywały na Wrocław jako miejsce ekspozycji. Władze miejskie stolicy Śląska występowały z własną wizją ekspozycji, niezależnie od bodźców płynących z Poznania i Warszawy. Zwolennikiem prezentowania dorobku przemysłowego ziem przyłączonych był wiceprezydent Wrocławia Stefan Podgórski.

We wrześniu 1946 roku Zarząd Miejski Wrocławia przyjmował Kazimierza Ołdakowskiego, który przedstawił koncepcję władz centralnych. Idea zorganizowania wystawy we Wrocławiu padła na podatny grunt. Władze miejskie przychylnie odniosły się do propozycji. W trakcie prywatnych rozmów komisarza ds. targów i ekspozycji prezydent Wrocławia Aleksander Wachniewski wyraził szereg zastrzeżeń. Uważał, iż w sprawach organizacyjnych chciano zbyt ograniczyć rolę samorządu. Kazimierz Ołdakowski spotykając się wielokrotnie z przedstawicielami ZM Wrocławia i Katowic osiągnął kompromis. Powstać miał Komitet koordynujący pracę „Targów i Wystaw Śląsko-Dąbrowskich” oraz „Wystaw Dolnośląskich”, w którym każdy region miałby równą ilość przedstawicieli, 20 % zarezerwowano dla władz centralnych. Wrocław chciał przejąć rolę organizacyjną, Katowice wołały zachować w tym względzie autonomię. W stolicy Dolnego Śląska ukonstytuował się Komitet, do którego oddelegowano wiceprezydenta Stefana Podgórskiego. Komitetowi przewodził nowy prezydent Wrocławia Bronisław Kupczyński. Losy ekspozycji jeszcze się ważyły. Momentem przełomowym była nominacja w dniu 15.09.1947 r. przez premiera Józefa Cyrankiewicza Komisarza Rządu ds. WZO. Nominowanym był Wiktor Kościński z PPS. Zgodnie z dyrektywami Rady Ministrów

organizacją ekspozycji we Wrocławiu miało zająć się Ministerstwo Przemysłu oraz Ministerstwo Ziem Odzyskanych. Poszerzono skład Komitetu o osoby zainteresowane już wcześniej współpracą, tyle tylko, iż nie z władz municypalnych lecz z ministerstw i centralnych władz partyjnych. Utworzone zostały komisje zajmujące się opracowaniem poszczególnych dziedzin związanych z przygotowaniem ekspozycji. Podlegały one Dyrekcji Wystawy oraz Biuru Komisarza Wystawy. Efekty przygotowań można było oglądać w dniach od 21.07. do 31.10.1948 roku. Na otwarciu przybyli: prezydent Bolesław Bierut, Hilary Minc, Konstanty Rokosowski.



Otwarcie wystawy Ziem Odzyskanych, od lewej St. Szwalbe, B. Bierut, K. Rokosowski i H. Minc, 22.07.1948 r. (fot. A. Czelny)

Impreza była szeroko nagłośniona w całej Polsce. Wydano publikacje, karty pocztowe i plakaty. Z informatora WZO, który ukazał się w lipcu 1948 r. wyłania się obraz ekspozycji zorganizowanej na dawnych wrocławskich terenach wystawowych obok Hali Stulecia. WZO składała się z trzech części: wystawy problemowej **A**, wystawy społeczno-gospodarczej **B** oraz m. Wrocławia **C**. W wydawnictwie czytamy: „Kierunek zwiedzania na Wystawie Problemowej prowadzi z głównego dziedzińca do Pawilonu Czterech Kopuł skąd przez Pawilon Wyżywienia i Rolnictwa, mostkiem do Pawilonu Przemysłowego i dziedzińcem do kuluarów Hali

Ludowej, gdzie znajduje się Wystawa Historyczna i ostatni dział problemowy – Człowiek na Ziemiach Odzyskanych”. Po zwiedzeniu Wystawy problemowej przechodzimy mostami ponad ulicą Wróblewskiego na teren Wystawy Społeczno-Gospodarczej. Przed Halą Ludową ustawiona została stumetrowa iglica zaprojektowana przez prof. Stanisława Hempla.

Ekspozycję problemową przygotował zespół pod kierunkiem prof. Jerzego Hryniewieckiego, w skład którego wchodził m.in. Cybis, Wolf, Starzewski.

Wnętrze Hali Ludowej projektował inż. Jan Poliński. Za Halą Ludową znajdował się pawilon z panoramą bitwy na Psim Polu autorstwa Karola Stobieckiego i Leona Rozpędowskiego. Tereny **B** obok Ogrodu Zoologicznego zajmowali wystawcy przemysłu państwowego i prywatnego, spółdzielcy i rolnictwo. Towary wystawione były na sprzedaż, można je było kupić po tańszych cenach.

Światowy Kongres Intelktualistów

Kolejnym wielkim przedsięwzięciem propagandowym był Światowy Kongres Intelktualistów, który odbył się we Wrocławiu w dniach 25-28.08.1948 r.



Rosyjski delegat M. Leonow przemawia w czasie wiecu ludności Wrocławia

Inspiracja zorganizowania zjazdu artystów i uczonych z całego świata wypłynęła od Mieczysława Bibrowskiego z Polskiej Agencji Prasowej, który zainteresował tym Jerzego Borejsę ówczesnego prezesa „Czytelnika” we Wrocławiu. Jerzy Borejsza skontaktował się z profesorem Juliuszem Starzyńskim, który później otrzymał nominację na szefa Biura Organizacji Kongresu. Kierownictwo Biura Kongresu we Wrocławiu objął Edward Zubik, który ściśle współpracował z municypalnymi władzami Wrocławia. Z ramienia ZM nad pracami Kongresu czuwał wiceprezydent Władysław Horwath. Organizatorów imprezy czekał ogrom prac. Ważne było przygotowanie miasta, wybór odpowiedniej sali na obrady. Józef Rybicki podpowiedział Aulę Politechniki Wrocławskiej. Przystosowano ją w ciągu dwóch tygodni do obrad.

Frekwencja na Kongresie dopisała. Do Wrocławia przyjechało ok. 400 pisarzy, artystów i naukowców z całego świata. Dzięki zainstalowanej aparaturze wystąpienia mówców tłumaczone były na angielski, francuski, włoski, hiszpański, rosyjski i chiński. W prezydium Kongresu zasiedli: I. Joliot-Curie, J. Huxley, A. Fadiejew, M. A. Nexo, R. Gutuso. Wydarzeniem stał się przejazd Pabla Picassa, obleganego przez dziennikarzy i mieszkańców miasta. Szczególne wrażenia na uczestnikach obrad wywarło wystąpienie A. Fadiejewa, który okazał się oskarżycielem sztuki zachodu nie zakażonej jeszcze ideałami realizmu socjalistycznego. Oburzenie było tak wielkie, iż kilkudziesięciu intelektualistów zdecydowało się wyjechać przed zakończeniem, niektórzy lecąc się na zawsze „z dziecięcej choroby lewicowości”.

Wielkie przedsięwzięcia propagandowe były osłoną dla nasilającej się działalności represyjnej służby bezpieczeństwa. Rozbudowany aparat UB z pokaźną ilością agentów kontrolował środowiska polityczne, naukowe, kulturalne i robotnicze. Krytyczne wypowiedzi o ówczesnej sytuacji i przeprowadzanych zmianach były starannie odnotowywane, a ich autorzy znajdowali się w niebezpiecznym położeniu. Tropiono wszelkie organizacje opozycyjne. Powstało ich na Dolnym Śląsku w latach 1949–1953 ponad 20. Większość z nich rozpracowano, zapadały często wyroki skazujące na śmierć. Władza przeszła w ręce powstałej w grudniu 1948 r. Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR). Nastąpił okres „stalinowskiej nocy”.

Wybór źródeł i literatury:

APWr, Zarząd Miejski m.Wrocławia

sygn.1, 2,3,4, 13.14, 135,135,136,137

IPN Wr 053/1,2,3,4; IPN Wr 055/t.1 i 2; 2,3

Marcin Bukowski, Wrocław z lat 1945-1952.

Zniszczenia i dzieło odbudowy, Wrocław 1985

Marek Ordylowski, ycie codzienne we Wrocławiu

w latach 1945-1948, Wrocław 1991

Picasso w Polsce, praca zbiorowa pod red. M. Bibrowskiego,
Kraków 1979

Pierwszy Rok w Odzyskanym Wrocławiu, maj 1946

W. Suleja, Historia Wrocławia, t. 3. W Polsce Ludowej,
PRL i III Rzeczypospolitej, Wrocław 2001

Krzysztof Szwagrzyk, Winni niewinni, Wrocław 1998

Trudne Dni. (Wrocław we wspomnieniach pionierów t.1-3),
Wrocław 1960

Jakub Tyszkiewicz, Od Upadku Festung Breslau
do stalinowskiego Wrocławia. Kalendarium 1945-1950,
Wrocław 2000

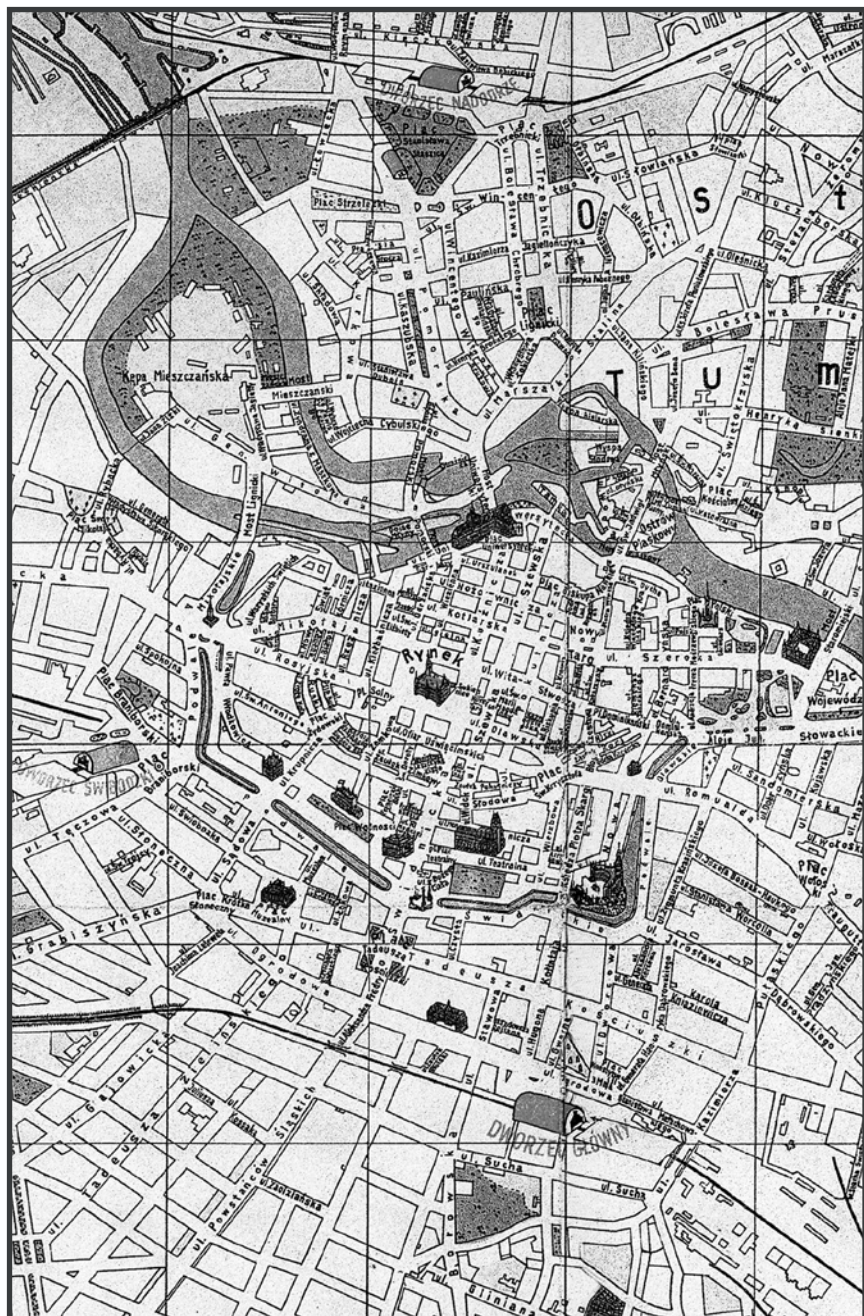
Jakub Tyszkiewicz, Sto wielkich dni Wrocławia,
Wrocław 1997

Wrocław w latach 1945-1948, scenariusz wystawy,
H. Okólska, R. Młynarski i M. Burak, Wrocław 1985

Wspomnienia wrocławskich pionierów.
Pod redakcją W. Suleji, Wrocław 1995

Wystawa Ziem Odzyskanych we Wrocławiu. Wrocław
VII-IX 1948. Krótki Przewodnik, Wrocław 1948

E. Zubik, I Światowy Kongres Intelktualistów
we Wrocławiu (w:) Kalendarz Wrocławski 1968, s.101-109



Plan Wrocławia, 1946 r.



Biuro Rady Miejskiej uprzejmie dziękuje
za bezpłatne udostępnienie zbiorów
Dyrektorowi Muzeum Miejskiego we Wrocławiu.

Wydawca:

Biuro Rady Miejskiej Wrocławia
50-141 Wrocław, Sukiennice 9

Opracowanie tekstu: Halina Okólska

Redakcja wydania:

Janina Śledzińska, Hanna Wolska, Zbigniew Magdziarz

Okładka, layout: Studio AKSEL s.c.

Nakład: 1000 egzemplarzy

Oddano do druku: maj 2005

ISBN 83-919528-4-3